

קישור לזום בימי רביעי בשעה 20:45 | קישור לקבוצת הוואטסאפ של השיעור

י.א. גר קטן

י.א. במשנה ובגמ' עליה

המקורות

❖ על פי שיטות הראשונים השונות, נסו להבין כיצד בית הדין יכול לגייר את הקטן ללא רצונו?

- רש"י, תוד"ה 'מטבילין'¹, ריטב"א ד"ה 'מאי קמ"ל'², [ש"ך בנקודות הכסף יו"ד סי' שה על סעיף י' ויעוד נראה ברור דבית דין... וכן הוא לפענ"ד העיקר], תוס' סנהדרין סח: ד"ה 'קטן' ווא"ת והיאך נגייר...³, מאירי ד"ה 'גוי קטן' עד: "...ולקדשת אמונה", (חת"ס ד"ה 'דניחא להו').

❖ האם גיור זה יכול להיות גם בעל כורחו של הקטן? בנקודה הבאה נראה מחלוקת בדבר:

- ריטב"א ד"ה 'אמר רב הונא', תורי"ד אצלנו ד"ה 'אמר רב הונא' עד: "...לכל דבר", רמב"ם איסורי ביאה פי"ג ה"ז, הלכות עבדים פ"ח ה"כ ובכס"מ ולח"מ שם.
- רשב"א ד"ה 'אמר רב הונא', ב"ח יו"ד רסח, ט עד: "...בעי דעת בית דין", שיטה ד"ה 'גר קטן' וקשה מה נפשך... דעת בית דין, רמב"ם מלכים פ"י ה"ג.

❖ מה משמעות היכולת של הקטן למחות ומתי בדיוק חלה הגירות, כבר בקטנות או רק כאשר הוא גדל ולא מחה?

- תוד"ה 'זכי', תוס' ישים בדף שלנו, ר"ן ד. באלפס ד"ה 'גרסינן' ו'ולענין', ריטב"א ד"ה 'אי נמי', תרי"ד ד"ה 'יכולין למחות'.

ציטוטי מקורות

חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

מאי קמשמע לן דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו תנינא זכין לאדם שלא בפניו. פי' וההיא אפילו בקטן היא ואפילו מדאורייתא, דזכייה לאו מדין שליחות הוא שאין שליחות לקטן וכדאמרינן בפ"ב דקדושין (מ"ב א') מנין שזכין לאדם מן התורה דכתיב נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ וכדפירשתי התם, וה"נ מוכח מהא דהכא דפרכינן מינה להדיא להאי דהוי קטן, וא"ת והא גוי אפילו היה גדול אין לו זכיייה מן התורה מיהת לדברי הכל וכדאיתא בפרק איזהו נשך (ע"א ב'), תירצו בתוספות דהכא גירותו וזכיותו באין כאחד כההיא דאמרינן במסכת גיטין (ע"ז ב') גיטו וידו באין כאחד, וא"ת ואמאי לא מייתי לה מן העומדים בסיני

¹ למעוניינים הגמ' עליה מתבסס תוס' נמצאת בב"מ נא: "אמר רב פפא כגון... לא אתי לכלל שליחות".

² וראה דבריו בקידושין מב. ד"ה "ואלא" עד "...דעדיפא מינה".

שהיו שם כמה קטנים שנכנסו שם תחת כנפי השכינה והטבילום ומלום והזו עליהם, וי"ל דהתם משום דנתגיירו אבותיהם וניחא להו במאי דעבוד אבוהון, ותו דאילו זרע אברהם כבר נצטוו על המילה ולהכניסם מקטנותם בבריתו ואין זה אלא גמר גירות כנ"ל.

נקודות הכסף סימן שה סעיף י

ועוד נראה ברור דבית דין יכול לזכות לקטן אפילו במקום דהוי חובה קצת, כדמוכח להדיא בריש פרק האיש מקדש [קידושין] דף מ"ב [ע"א], דגרסינן התם ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר [במדבר לד, יח] ונשיא אחד ונשיא אחד ממטה, תיפוק ליה שליחות מהכא, ותסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו, אלא כי הא דאמר רב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר ונשיא אחד. ותסברא זכות היא הא חובה נמי איכא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר, ואלא כדרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין ליתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפטרופסין לחוב ולזכות, לחוב אמאי, אלא לחוב על מנת לזכות, תלמוד לומר ונשיא אחד [וגו'] ממטה תקחו, עכ"ל הש"ס. ופירש רש"י [ד"ה אלא כדרבא] כדרבא, כלומר לא זכות שלא בפניו גרידא איכא למשמע מיניה לגדולים, אלא לאורויי נמי דלקטנים אפילו חובה הבאה מחמת זכות רשאי בית דין לעשות להו כו', עכ"ל. הרי להדיא דבית דין יכול לזכות לקטן אפילו במקום דהוי נמי חובה. ומכאן קשה לי גם כן על התוספות דפרק קמא דכתובות דף י"א ע"א [הנ"ל], שהקשו על הא דאמרין התם גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין וז"ל, ותימא דהא זכיה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח, כדמוכח בפרק קמא דבבא מציעא [יב, א] גבי חצר משום יד אתרבאי ולא גרע משליחות, ואם כן היאך זכין לקטן והלא אין שליחות לקטן כדאמרין באיזהו נשך [שם עא, ב] כו'. ונכנסו שם בדוחקים כמבואר מדבריהם שם. ולדידי לא קשיא מידי, דבית דין שאני דאפילו במקום שאין שליחות וזכייה לקטן יכולין בית דין לזכות לקטן. ותו קשיא לי אמה שתירצו התוספות שם דהא דמטבילין אותו היינו מדרבנן דאפילו היכא דהוי זכות גמור לית ליה זכיה מדאורייתא, דהא גר זכות גמור הוא וכמו שכתבו התוספות שם גופיה ובסוף הדבור, והא ודאי ליתא, כמבואר בש"ס דקדושין הנ"ל. וכן לאידך שנויא דמסקי התוספות שם דבמקום דהוי חובה קצת אין זכין לקטן, רק היכא דהוי זכות גמור זכין לו דאז יש לו דין שליחות, קשה דהא בש"ס הנ"ל משמע דהיכא דהוי זכות גמור זכין לו אפילו לית ליה שליחות, וכן הוא לפענ"ד העיקר,

בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף יא עמוד א

גוי קטן שבא לפני ישראלים ותבע מהם שיגיירוהו ואין לו אב או שיש לו אב ואין האב בא להתגייר עד שיתגייר בנו עמו על דעת האב ואף הוא אינו כדאי למסור לו עול מצות שיתגייר על סמך אותה הודעה הואיל ומכל מקום הוא תובע בכך מטבילין אותן על דעת בית דין כלומר שאותם הבאים לגיירו מודיעין את הדבר לבית דין ומגיירין אותו על דעתם כאלו הם אבותיו של זה שיהא ענינו מסור להם כדרך שענין הבן מסור לאב להכניסו לברית ולקדשת אמונה והמגיירים מיהא צריכין שיהיו שלשה והוא הדין שמוהלן אותו ולא תפש לשון טבילה אלא מפני שהיא באה אחר המילה והיא גמר הגרות וכן שהיא באנשים ובנשים ולא סמכו על דבר זה אלא מפני שהגרות זכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו ואף על פי שהגוי לדברי הכל נוח לו להיות מותר בכמה דברים שיהא נאסר בהן אחר גרותו שלא נחלקו ר' מאיר וחכמים אי בהפקירא ניחא ליה אלא בעבד כנעני הואיל וטבל ונעשה ישראל במקצת ואף על פי שבעבד מיהא הלכה כחכמים כמו

שביארנו בראשון של גיטין בגוי מיהא כלם מודים שנוח לו בהתרו ואינו רוצה ליגדר בגדרי הדתות ונמצא שאין זה זכות לו אלא אם כן הוא רוצה בכך וקטן כמי שאינו בפניו הוא ואין חבין לו לאדם שלא בפניו מכל מקום גוי קטן הואיל ולא נתגדל על אותו שלוח אין השלוח זכות לו ומתוך כך מגיירין אותו ונעשה בגרות זה גר גמור להיות מגעו ביין כשר ולכל דבר וכל שכן אם נתגייר אביו ונתגייר בנו קטן על ידו שהוא נכנס לברית ולקדשת אמונה

חתם סופר מסכת כתובות דף יא עמוד א

דניחא להו במאי דעביד אבוהון, לענ"ד נראה דנפקא לן מנשיא אחד למטה דילפינן רפ"ב דקידושין דב"ד מעמידין אפוטרופוס ליתומים ואפי' אי אין שום זכות ושליחות לקטן מ"מ אפטרופ' שמינוהו ב"ד דאורייתא הוא וכמו שהאריך בנה"כ סי' ש"ה וא"כ מיני' מוכח אבוהו במקום בניו קאי שמינוהו שמים על בנו, ואמר רחמנא כי מת אבוהון יהי' נשיא אחד למטה ליתומים במקום אביו וע"כ פשוט להש"ס דכשנתגייר האב יכול לזכות בנו עמו אבל אם אין לו אב והאם מוסרו לב"ד של ישראל דהוה סד"א מי שם בית דין של ישראל לאפוטרופוס לבני נכר ואפי' נחשון בן עמינדב נשיא יהודה לא הי' יכול להיות אפוטרופוס על בני שמעון דנשיא אחד למטה כתיב וה"נ אפי' נימא דערכאות של גוים היו אפוטרופסים על יתומים של בני אומותם מן התורה מ"מ ב"ד של ישראל מי שם אותם על בני נכר קמ"ל ר"ת אפי"ה מהני מטעם זכות ועוד נ"ל דלהכי אהני מה שאמר הביאתו שהאם מוסר הבן לב"ד של ישראל ועי"ז נעשו הבי"ד כמו אפוטרופסים והא דיש יכולת ביד האם לעשות ככה היינו מטעם זכות:

חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

גמ' אמר רב נחמן אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין. פרש"י ז"ל שהביאו אותו אביו ואמו לבית דין לגיירו אף על פי שלא נתגיירו הם, ואף על פי שהוא אין בו דעת כלל מטבילין אותו על דעת ב"ד, וכל שכן כשיש לו דעת והוא בא מעצמו להתגייר, ולאפוקי כל שאין בו דעת ואין אביו ואמו מביאו לבית דין שאין מטבילין אותו.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג הלכה ז

גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד שזכות היא לו, מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה, * טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר, בא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים.

רמב"ם הלכות עבדים פרק ח הלכה כ

ישראל שתקף עכו"ם קטן או מצא תינוק עכו"ם והטבילו לשם גר הרי זה גר, לשם עבד הרי זה עבד, לשם בן חורין הרי זה בן חורין.

כסף משנה הלכות עבדים פרק ח הלכה כ

[כ] ישראל שתקף בעכו"ם קטן וכו'. זה פירש רבינו על מה שאמרו בפ"ק דכתובות (דף יא) א"ר הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין:

לחם משנה הלכות עבדים פרק ח הלכה כ

[כ] ישראל שתקף עכו"ם קטן וכו'. אם כוונת רבינו ז"ל לפרש מ"ש רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל קשה דהיה לו לפרש דהיו ב"ד המטבילין אותו דאל"כ אינו גר וכמ"ש בפ"ג מהלכות איסורי ביאה טבל בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר. ויותר קשה הלשון שכתב ישראל שתקף עכו"ם קטן משמע אפילו תקפו בע"כ הוי גר ואמאי נהי דקטן הוי מ"מ צריך שיהא מדעת כדכתב ראב"ה ז"ל כתבו המרדכי סוף פרק החולץ וכן הטור בסימן רס"ח כתב דין דרב הונא כשבא להתגייר אבל בע"כ למה:

חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד. פרש"י ז"ל שהביאתו אמו, ולא למימרא דבלאו הכי לא מטבילין ליה אלא לומר דאין ב"ד מחזרין למול ולטבול את העכו"ם הקטנים [נ"א: הגרים] מעצמן, ואף על גב דאתי לסייעי' ממתני' ודחינן מתני' בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו לא שיהא חלוק בדבר זה בין אב ואם שהבנים ג"כ נגררין אחר האם אלא כאן שהביאתו ולא נתגיירה והתם שהביאו ונתגייר עמו וה"ה לאם דניחא להו למעבד מאי דעבד אבוהון או אמן, כן נראה.

ב"ח יורה דעה סימן רסח

ט גוי קטן וכו'. מימרא דרב הונא פ"ק דכתובות (דף י"א א) ומלשון רבינו יראה אפילו אין לו אם אלא שבא מעצמו והא דכתב רש"י (ד"ה גמ') ואמו מביאתו להתגייר לאו דוקא אלא אתא לארוי דאעפ"י שאמו מביאתו אפ"ה בעינן על דעת בית דין דדוקא כשהאב מביאו לא בעינן דעת בית דין אבל באמו מביאתו בעי דעת בית דין

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף יא עמוד א

וקשה מה נפשך אם אמו נתגיירה עמו למה לי דעת בית דין דהא דחינן בגמר' לקמן בגר שנתגיירו בניו עמו ומה לי אב או אם לענין זה הכי נמי נגררים הבנים אחר האם כמו אחר האב ויותר ואם לא נתגיירה אמו עמו למה ליה למימר דאין לו אב אפילו שהיה לו אב כיון דאינו מתגייר עמו בעי' דעת בית דין. ואפשר דכל שיש לו אב ואם ומביאין אותו להתגייר אף על גב דאינם מתגיירים עמו ניחא ליה במאי דעבדי ליה אביו ואמו ואינו צריך דעת בית דין.

רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה ג

בן נח שנתגייר ומל וטבל ואחר כך רצה לחזור מאחרי ה' ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקודם, אין שומעין לו, אלא יהיה כישראל לכל דבר או יהרג, ואם היה קטן כשהטבילוהו בית דין, יכול למחות בשעה שישגדיל ויהיה גר תושב בלבד, וכיון שלא מיחה בשעתו שוב אינו מוחה אלא הרי הוא גר צדק, לפיכך אם בא ישראל על קטנה שהטבילוהו בית דין, כסף כתובתה או קנס אונס או מפתה יהיה הכל תחת יד בית דין עד שתגדיל ולא תמחה בגירות, שמא תטול ותגדיל ותמחה ונמצאת זו אוכלת בגיותה מעות שאין לה זכות בהן אלא בדיני ישראל.

חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות. וא"ת והיאך אפשר לצמצם שתמחה כשתגדיל ממש לאלתר, דהא קודם לכן אין יכולין למחות מדאמר הגדילו יכולין למחות הא קודם לכן אין יכולין למחות כדאמר השתא, תירצו בתוספות דאינם גרים גמורים עד שמודיעין אותם מתן שכרן ועונשם של מצות כשהגדילו, וה"ק כיון שהגדילה שעה אחת [ב]גירות גמורה אחר שהגדילה (ומודיעין להן) [והודיעו לה] עונשם ושכרן של מצות שוב אינה יכולה למחות, וההיא שעתא הוא דיהבינן לה כתובה וקנס, א"נ דהכי קאמר כיון שהגדילה שעה אחת לשם יהודית קאמר, כגון שעשתה מעשה יהודית אחר שגדלה וניכרין מעשיה שהם מעשה יהודית וההיא שעתא יהבינן לה כתובה וקנס, ולשון הגמרא אינו נוח לפירוש זה, אבל י"ל דמיירי במוחה והולכת מתוך קטנות לאחר גדלות שלא גדלה שעה אחת בלא מחאה.